

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Sectio Vigesima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

SECTIO VIGESIMA.

ECCLESIASTES.

VERS. 27. Et inueni amariorem morte mulie-
rem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor-
eius, vincula sunt manus illius. qui placet Deo,
effugiet illam: qui autem peccator est, capie-
tur ab illâ.

METRICA PARAPHRASIS.

ERGO erat hoc nostris omen fatale periclis,
Ut fieret nobis femina summa mali?
Hæcine Scylla rati? fera Gorgon, Lerna malorum,
Mors, furia, & si quid dirius Orcus habet?
Quis placido in vultu legeret tam tristia fata,
Vinceret ut furias illa serena Charis?
Siccine blanditiis fallit crudelis Enyo?
Tanta sub Hybleo toxica melle premit?
O frons piæta dolis! ô fallax femina nomen!
Aspera mollities, & sine Marte furor!
Tot mentita vomit morum hæc pellacia fluctus,
Turbet ut Ionium seuæ Malea minis.
Seu tumet agra minis, non sic lea surgit in iras,
Non ita fulmineo dente ferocit aper:
Seu petit amplexus, & basia dulcia libat,
Maius in exitium sic furor ille furit.
Femineos nescis adamantina vincula lacertos?
Basiaque afflatu spargere in ora faces?
Crede probrum fasso: de me non vna Dione
Infami spolio læta trophæa tulit.

Parua loquor; quanta est mulier, prædonis auerni

Fit laqueus, viscum, lora, sagena, plaga.

Dant phalera fucum, & totus de pyxide vultus

(Nam quota pars formæ compta puella sua est?)

Exitium venale Venus quo lumina cæco

Fascinet emptori, facta propola necis.

Aspicias ut volucres fingat, crispetque capillos?

Tortilibus laqueis in tua damna furit.

Aspicias ut niueâ radient duo sidera fronte?

Non pariunt tantas astra comata minas.

Aspicias Assyriâ stillantia tempora nardo,

Utque obeant teretes pieta venena genas?

Fronde sub arborea volucri sic imminet auceps,

Et viscum tremulis illint amitibus.

Aure vides geminâ rutilans ut gemmet elenchus,

Ductaque per colli plurima bacca niues?

Aucupis hic labor est: completis alite clathris

Frondebis ac Tyrio murice claustra replet.

Vbera si pandit pectusque, hanc crede sagenam:

Vincula sunt agiles in tua colla manus.

Sed quid ego hæc? hilares inter tot retia amantes

Ludimus: & probris turba beata sumus.

Noui ego qui medio volitaret in igne pyrausta:

Noui ego qui vetitas nollet abesse faces.

Atque aliquis stringi Paphis affectat ab vulnis:

Atque aliquis figi lumine dulce putat.

Lenones oculos si qua obliquarit amanti,

Hoc satis, ut stultum perdere possit, erit.

Quid si etiam lacrymas succum instillarit amoris?

O! potius lacrymas da crocodile tuas.

Adde rosas, mellisque fauos, quos fundit ab ore,

Et lepidos risus, blanditoque iocos,

Et

Et citharæ digitis animata loquacibus æra,
 Et pede quos volacri lubricat æta choros.
 Hei mihi, quot stolidis mortalibus obuia fata!
 Hei mihi, quàm vitæ prompta ruina venit!
 Tu cui prima Deo cura est placuisse, cuique
 Blandior æthereo risit ab axe fauor,
 Heu fuge, chare Deo, perniciosus alite vento,
 Ocyus elisam nube vibrante facem:
 Heu fuge, ne subeas captiuo vincula collo,
 Torreat aut castum flamma pudenda iecur.
 Nulli impune fuit teneras spectasse puellas:
 Disiliunt istis spicula luminibus.
 Ergo fuge, & Paphios cedendo vince furores.
 Tolle scopum, frustra tela Cupido iacit.
 Hic ignaua mora est: hosti dare terga, triumphus:
 Hic mors certa, pedem figere, vita, fuga.

PROSA EXEGESIS.

ET ego succentor, & Ecclesiastæ nostro succenturia-
 tus ingemino: Heu fuge, fuge hanc honoris ac fa-
 mæ scyllam, hanc pudicitiaæ charybdin, hunc Sirenum
 scopulum, hoc Circaëum stabulum, hanc pestem, hanc
 labem, hoc diritatis omnis atque execrationis compen-
 dium. Et quid tandem de illâ dicam, de quâ cum nihil
 fatis dici posset, vno verbo cuncta complexus est Ec-
 clesiastes: *Inueni amariorem morte mulierem.* Et verè dixit
 amariorem esse morte, quando de viris summis non
 rarò triumphauit, qui omnem tormentorum acer-
 bitatem pro nihilo duxerant, ipsamque mortem ante
 oculos constitutam ludibundi adspexerant. Quanti &
 quales Episcopi & Clerici, ait Cyprianus, post confes-
 sionem, & victoriarû calcata certamina, post magnalia,
 &

*Mulier om-
 nis mali
 compen-
 dium.*

*Viri magni
 per mulierē
 ceciderunt.*

*Cyprianus
 siue Origē-
 nes de Sin-
 gul. Cleric.*

& signa mirabilia vsquequaque monstrata, noscuntur cum his omnibus naufragasse, dum volunt in naui fragili nauigare? Quantos leones domuit vna mulieris infirmitas delicata! quæ cum vilis & misera sit, de magnis efficit prædam. Hercules, Samson, Dauid, & ipse præ ceteris Ecclesiastes nos docent. Herculeas flammæ Poëtæ loquuntur, & quidem Oeteis ignominiosiores, quas apud Omphalen & Iölen passus est. De Samsonè illud expendit Ambrosius: Samson validus & fortis leonem suffocauit, sed amorem suum suffocare non potuit: vincula soluit hostium, sed suarum non soluit nexu cupiditatum: messes incendit alienas, sed vnius mulieris accensus ignibus, messem suæ virtutis amisit. Dauidi non tantum nihil detrimenti attulit moles illa carnea gigantis Philisthæi, sed etiam nomen eius immortalitati consecrauit: at vnica tenella mulier eminus conspecta inuictum illud animi robur eneruauit. De Salomone nostro quid dicam? Ipse dolorem suum non celat. *Inueni, inquit, amariorem morte mulierem. quam deinde suis coloribus depingens, ista subiungit: Quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius.* quem secuti grauissimi Auctores, pro se quisque suis eam titulis onerarunt potius dicam quàm ornarunt.

Quid igitur ex eorum sententiâ est mulier? Respondet Ambrosius: Ianua diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussio, nociuum genus. Cum proximat, stimulat: cum ignem accendit, exurit fundamenta montium. Rursus quid est mulier? Respondet Chrysoftomus: Naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura boni colore depicta. Quid est mulier? Respondet Maximus: Mulier est viri naufragium, quietis impedimentum, vitæ

Ambrosius
in Apolo-
giâ Dauid
posteriori.

Ambrosius
lib. Offi-
ciorum.
Mulieris
descriptio
ex variis.

Chrysoft.
Hom. 19.
sup. Mat-
thæum.

Maximus
Sermon. 39.

Anastafius
Nicænus
q. 63. in
Scriptur.

captiuitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna, sumptuosum bellum, leæna complectens, exornata Scylla, animal malitiosum. Denique quid est mulier? Respondet Anastafius Nicænus: Quies serpentis, diaboli solatium, officina dæmonum, vipera vestita. Omitto ceteros, qui in hoc probrorum Oceano plenis eloquentiæ velis exspatiantur.

Mulieres
non omnes
in culpâ ac
probrio, sed
impudica.

Ne tamen in sexum femineum publicè contumeliosus habear, palàm adfirmo, non in omnes hæc opprobria conuenire. Noui quo in pretio & honore quilibet naturæ instinctu matrem habere debeat. Sed nec ille plus quàm Stoicus Hippolyti rigor mihi probatur, qui vnus reuerentiâ matris solutus, nimis crudè pronuntiat:

Seneca
Hippolyt.
Act. 2.

Solamen vnum matris amissa fero:

Odiffe quòd iam feminas omnes licet.

Quis enim ignorat, tot illustres virtute feminas, velut totidem astra cælestia, viris etiam non rarò morum sanctitate præluxisse. Itaque illud potiùs Nasoni assentior:

Ouid. lib. 3.
de Arte.

Parcite paucarum crimen diffundere in omnes:

Speçtetur meritis quaque puella suis.

Illud igitur obseruo, non vniuersè contra feminas pronuntiare Ecclesiasten, sed ita signanter: *Inueni amariorẽ mortẽ mulierem*, non omnem, sed illam nimirum impudicam, illam inquam, *quæ laqueus venatorum est*.

Mulier im-
pudica in-
strumentũ
est venato-
ris cacodæ-
monis.
Chrysoft.
Hom. 2. in
Matth.
Idem in
Epist. 1.
ad Cor. 6.

Qui verò sunt isti venatores? Non alij certè quàm cacodæmones, qui meretricio quæstu compendium faciunt. Hinc Chrysoftomus allegoriâ non dissimili cellam meretriciam diaboli vocat officinam, in quâ tartareus ille proxeneta infamem hanc mercem venum exponit. Alibi verò cacodæmones mulieris meretricis lenones esse asserit, & meritò quidem: quemadmodum enim lenones meretricibus amatores conciliant, ita diabolus lenonis

lenonis instar plurimos libidinosi suggestionibus ad scorta perducit. Et rursus, quemadmodum lenones cum meretricibus infamem illum quæstum partiuntur; sic tartareus ille prædo fortunas amatorum scorti mercedem esse permittit, animarum spolia sibi reseruat. Sed inter omnes allegorias magis arridet illa, quæ etiam Ecclesiastæ placuit, venatio, quam Ethnici etiam in hoc quæstu meretricio agnouerunt. Sic enim lena quædam apud Comicum:

Hic noster quæstus aucupij simillimus.

Auceps quando concinnauit aream, effundit cibum;

Aues adsuescunt: necesse est facere sumptum, qui quærit lucrum.

Sæpè edunt: semel si sint captæ, rem soluunt aucupi.

Esca est meretrix, lectus illex est, amatores aues.

Plautus in
Afinaria.

Hanc venationem vsque adeò feminis accommodatam existimauit Ecclesiastes, vt singula etiam eius membra, inferni illius prædonis ac venatoris esse dixerit instrumenta.

Membra
singula
mulieris
impudicæ
instrumenta
sunt caco-
demonis.

Ac imprimis, inquit, *sagena cor eius*, tum scilicet, cum externis iudiciis se prodit, vultu, voce, gestu: nisi fortè pro pectore cor accipiens, ad illa reticula alludat, quibus impudicæ nuda vbera furtiuè ostendentes, eò nequius grassantur ad animarum perniciem, quò maiori dissimulatione retia expandunt.

Pectus vete.

Sed à capite potius ordiamur. Quid tam familiare mulieribus, quàm reticulo crines complecti? Et quæ magis opportuna huic venationi silua, quàm crinium? cum etiam de sacris amoribus dicatur: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, in vno crime colli tui.* Et dubitare quis poterit, quin maior profano amori sit in crinibus luxuria, cincinnis, calamistris, comarum sug-

Caput sil-
ua.

Cant. 4. 9.

gestu, adulterino puluere, ac denique non vno retis genere?

Oculi multiplex instrumentum. Seneca in Excerptis.

Sed ad oculos veniamus non vnius flagitij reos, nec vno nomine infames. Non immeritò dixit Seneca, partem innocentiae esse caecitatem. Huic enim oculi adulterium monstrant, inquit, huic incestum, huic rapinam, huic mala omnia. Certè irritamenta sunt vitiorum, ducesque scelerum. Itaque muliebres oculos profani amoris proxenetas iure quidam vocauit: his enim internuntiis mercatus huius propudiosae mercis exercetur. Basilii prauos duces ac pronubos oculorum iactus esse vult eius, cuius manus ministræ sunt tactus. Lucianus lenones vocauit oculos, & primam amoris viam: Plato amoris principium: Heliodorus præcipua dixit instrumenta fascinationis amatoriae: alius denique specula concava nuncupauit, incendiarias amoris flammæ eiaculantia, quibus captiua & ambusta virorum mens velut in triumphum ducitur.

Basilii de Verâ virginis.

Heliodorus in Aethiopia.

Fucus ac pigmenta sunt illecebra.

Quid nunc fucos ac pigmenta commemorem? quid minium & cerussam? quid herbarum florumque fucos palpebris venustandis, genisque fucandis? Parum scilicet illecebrosa sine his forma esset, & frustra luderet, nisi ab his mendaciis adminicula sumeret, vt virorum stuporem exaggeraret, mutuoque lenocinio fortius illuderent virili robori. Ferunt insolentem pavonem, inquit Nazianzenus, cum turgente collo, pennisque gemmantibus circulum efficit, feminas clangore ad venem incitare. Eodem modo mirabor, inquit, si tu aliam ob causam formam depingas, quam vt comptulorum & falacium virorum oculos ad te conuertas.

Nazianzenus. Orat. In mulieres ambitiosas.

Oris blandimenta sunt viscus.

Quid oris ac labiorum gratiam commemorem? de qua Comicus: Viscus merus vestra blanditia est. Si can-

rus etiam accesserit, edicit Cyprianus tolerabilius esse
basiliscum audire sibilantem. Cyprianus
de Singu-
lar. Cleric.

De pectore iam dixi cum Ecclesiaste, meram esse dia-
boli sagenam. qui etiam subiungit: *Vincula sunt manus* Manus
sunt vin-
cula.
illius. inò polypus, quem Veneris esse symbolum, ex
hieroglyphicâ Ægyptiorum disciplinâ tradit Pierius:

Namque sub æquoribus deprensus polypus hostem Pierius
lib. 27.
Continet, ex omni demissis parte flagellis.

Nec aliter sanè muliebres manus, quos complexæ sunt,
inuoluunt, irretiunt, tenent, flagellant.

Sed nec pedes illecebris aut insidiis vacant, maximè si Pedes dis-
curfatio
seu ipsa
venatio.
lasciuis saltationibus in numeros frangantur: quæ pestis
quàm potenter hominum animis dominetur, satis exem-
plis Scripturæ docemur, inquit Ambrosius; cum Ioan- Ambr. l. 3.
de Virgin.
nes Christi prænuntius saltatricis optione iugulatus,
exemplo sit, plus nocuisse saltationis illecebram, quàm
sacrilegi furoris amentiam.

Denique quanta in ornatu cultuque muliebri ad pec- Ornatus
muliebris
multiplex
illecebra.
Petronius
Arbiter.
Seneca l. 7.
de Benefic.
cap. 9.
candum illecebra? dum infames illæ & prostitutæ pu-
dicitæ venatrices, vt cum Petronio loquar, prostant in
nebulâ lineâ, ventum textilem indutæ. Video sericas ve-
stes, ait Seneca, si vestes vocandæ sunt, in quibus nihil
est, quo defendi aut corpus aut denique pudor possit:
quibus sumptis mulier parum liquido nudam se non
esse iurabit. Sed nec pretium deest, vt magis venalis sit
pudor. Video, inquit idem, vniones non singulos sin- Idem ibi-
dem.
gulis auribus comparatos: iam enim exercitatæ aures
oneri ferendo sunt: iunguntur inter se, & insuper alij
binis superponuntur, vt bina ac terna patrimonia au-
ribus singulis appendantur. Omitto torques, armillas,
monilia, ceterumque mundum muliebrem, quibus ad
stuporem vsque tamquam vittis exornantur infelicissi-

inæ illæ publicarum libidinum victimæ. Nam, ut verè
Cyprianus, nullarum ferè pretiosior cultus est, quàm
quarum pudor vilis est.

Deus immortalis! quis inter tot occasiones ruinæ se-
curus incedet? quis tot hamos voluptatis illecebris ve-
stitos, tot retia, tot laqueos vitabit? cumque nec inui-
ctum robur Samsonem, nec sanctitas Dauidem, nec sa-
pientia Salomonem à meretriciis hisce periculis immu-
nem reddiderit, quid illis futurum est, quos nulla vitæ
merita commendant? Certè nihil propius est, quàm vt
cum eodem Salomone dicam: *Qui peccator est, capietur
ab illâ.* Quis enim, obsecro, virtute destitutus, tot blandi-
tiis non emolliatur, tot muliebribus infidiis non circum-
ueniatur? Audite ex ipso Sapiente, quo pacto in pern-
iciem hominum grassetur. *Considero, inquit ille, & recordem
iuuenem, qui transit per plateam in noctis tenebris & caligine.
Et ecce occurrit illi mulier ornata meretricio, preparata ad ca-
piendas animas: apprehensumque deosculatur iuuenem, &
procaci vultu blanditur, dicens: Victimam pro salute voui, ho-
die reddidi vota mea. idcirco egressa sum in occursum tuum,
desiderans te videre; & reperi. Intexui funiculis lectulum
meum, stravi tapetibus pictis ex Ægypto: adpersi cubile
meum myrrhâ, & aloë, & cinnamomo. Veni, inebriemur
vberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies.
non est enim vir in domo suâ, abiit viâ longissimâ. Quid mul-
ta? Irretiuit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum
protraxit illum. Statim eam sequitur, quasi bos ductus ad vi-
ctimam, & quasi agnus lasciuens, & ignorans quòd ad vin-
cula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius: velut
si avis festinet ad laqueum, & nescit quòd de periculo animæ
illius agitur. Ita paulatim serpit illud virus, & viscosa
desideria per consensum in perniciem trahunt.* Quia, ut
ait

Peccator
facile à
mulieri-
bus capi-
tur.

Prover. 7, 7

ait D. Gregorius, ex suggestione oritur cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione consensus, ex consensu operatio, ex operatione peccati defensio, ex defensione gloriatio, ex gloriatioe damnatio.

Gregor. in
Moralibus.

Quid igitur consilij? nullum certè, nisi in pertinaci fugâ diuino auxilio ac fauore susceptâ. *Qui placet Deo,* inquit Ecclesiastes, *effugiet illam.* Non est quòd de castâ cum feminis conuersatione, aut vitæ austeritate, sibi quicumquam blandiatur. De eodem cuncti facti sumus luto, ait Hieronymus, iisdem compacti præcordiis, in serico & in pannis eadem libido dominatur: neque Regum purpuram timet, neque mendicorum spernit squallorem. Neque statim nobis de pœnitentiæ subsidiis blandiamur, quæ sunt infelicium remedia. Cauendum est vulnus quod dolore curatur. Et aliud est, integrâ naui & saluis mercibus salutis portum intrare; aliud, nudum hæere tabulæ, & crebris fluctuum incursum ad asperissima saxa collidi.

Mulierum
conuersatio
fugienda.

Hier. Epist.
ad Saluinâ.

At pudicæ sunt, inquit, quibus interdum vtor familiaris. Sint etiam religiosæ: at non rarò sub prætextu pietatis latet viscus libidinis, ait Augustinus. Experto crede: expertus loquor coram Deo, & non mentior. Cedros Libani, duces gregum sub hac peste cecidisse reperi, de quorum casu non magis suspicabar, quàm Ambrosij vel Hieronymi impudicâ turpitudine. Maiorem etiam cautelam adhibendam censet Hieronymus, dum ita Rustico scribit: Matrem tuam ita vide, ne per illam alias videre cogaris, quarum vultus cordi tuo hæreant, & tacitum viuat sub pectore vulnus. Ancillulas quæ illi in obsequio sunt, tibi scias esse in insidiis: & quanto vilior est earum conditio, tantò facilius est ruina. Itaque fuge

Etiâ pu-
dicarum,
Augusti-
nus.

Hier. Epist.
ad Rustic.
Mon.

Eccli. 9, 2. fuge hanc pestem, & vt monet Siracides, *non des mulieri potestatem anime tue, ne ingrediatur in virtutem tuam, & confundaris.* Nihil est enim, vt notat Augustinus, quod magis ex arce virtutis deiiciat animum virilem, quam blandimenta feminea. Viderunt hoc etiam illi, quibus prater vanam nominis ac fame immortalitatem nihil fuit propositum: qui tamen ne maculam darent in gloriam suam, non consortio tantum mulierum, sed etiam conspectu abstinerunt: inter quos Magnus Alexander Darij filias iam in potestatem redactas videre noluit, non committendum ratus, vt cum viros vicisset, a mulieribus vinceretur. Sed maior ac solidior eorum laus est, qui Dei reuerentiâ & virtutis amore ducti, hanc sibi legem cum Prophetâ Iob scripserunt: *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* Talem fuisse magnum illum Arsenium accepimus, cuius colloquium & conspectum cum matrona quædam pietate ducta longo itinere expetiisset, eam videre omnino non sustinuit, & preces saltem flagitanti respondit, hoc se à Deo petiturum, vt numquam eius meminisset. Talem etiam memoriæ proditum est fuisse Hugonem Gratianopolitanum Antistitem: à quo cum Ven. Hugo quæreret, quid de matris aetate videretur, quæ cum officij causâ conuenerat, respondit, de verbis eius posse se iudicare, vultum autem omnino non adspexisse. Quid hos tantos viros in lubrico puellarum congressu fuisse facturos existimamus, qui à grauium matronarum adpectu tam continentes fuerunt? Nos igitur cum his viris summis tam periculosum vitæ scopulum præteruecti, videamus quid tandem inuenerit aut profecerit Ecclesiastes, tam sollicitè inter homines inuestigando rationem secundum naturam benè beateque viuendi.

SECTIO

August. in
Sofilo-
quii.

Plutarch.
in Alexan-
dro.

Iob 31, 1.

Daulrutius
Tom. 3.
Catech.
Hist.

Surius in
Virâ.